

Entree Brazilië op wereldmarkt

Groeiende nationale melkproductie meer en meer ingevuld door hittebestendige koeien

Voor zuivel is Brazilië nagenoeg zelfvoorzienend. Maar kan dit Zuid-Amerikaanse land ook de volgende stap zetten en een exportnatie van betekenis worden? En met welke koeien moet dat gebeuren? De Holsteins blijken nadrukkelijk op hun retour, moeite als ze hebben met het klimaat.

Veeleert ging op onderzoek uit.

November 2003 was een memorabel moment. In die maand overtrof voor de eerste keer in de geschiedenis van Brazilië de export van melkproducten die van de import. Was dit een incident? Of is er sprake van een structurele ontwikkeling en is Brazilië hard op weg om een geduchte speler te worden op de internationale zuivelmarkt? De potentie van het land is op meerdere fronten groot, erkent Johan Kruithof, commercieel directeur van Hoogwegt International, een bedrijf dat actief is in de export van zuivelproducten (als melkpoeder, boter, lactose, weipoeder) en internationaal vele vestigingen heeft, waaronder in Brazilië. ‘Toch vragen wij onszelf af of de huidige positie van Brazilië als exportland wel blijvend is. Zo heeft Brazilië minder zuivel geïmporteerd dan voorheen, maar dat is te wijten aan de zwakke Braziliaanse munt, de reaal. Dat er daarnaast Braziliaans product voor export beschikbaar komt is te danken aan de sterke vraag en daardoor hoge prijs op de wereldmarkt in combinatie met het inzakken van de lokale koopkracht.’ Bij Kruithof overheerst daarom een ambivalent gevoel, zoals hij dat ook heeft bij landen als Mexico en India. ‘Van die landen wordt ook vaak gezegd dat het exporterende naties zullen worden. Toch blijven die landen nog altijd zuivelproducten importeren.’ Brazilië heeft verder in eigen land de nodige monden te voeden. Het Zuid-Amerikaanse land telt 180 miljoen mensen, waardoor

Tabel 1 – Melkproductie per land of unie van staten, uitgedrukt in miljoen ton per jaar (bron: Anualpec)

	1995	1999	2003
Brazilië	18.375	21.700	22.860
Verenigde Staten	70.440	73.807	77.075
Rusland	39.300	32.000	32.500
Europese Unie	121.715	112.000	115.000
China	5.784	7.176	15.550
India	32.500	36.000	36.500
Nieuw-Zeeland	9.684	11.070	14.346

bij het aantrekken van de koopkracht de binnenlandse vraag snel kan stijgen.

In tien jaar 30 procent groei

Op grond van de kostprijs kan Brazilië in ieder geval met de goedkoopste mee. De kostprijs ligt rond de 14 eurocent en daarmee kan Brazilië concurreren met kostprijskampioenen als Nieuw-Zeeland en Australië. Maar de kanttekeningen van Kruithof bepalen ons opnieuw tot de hamvraag: zal Brazilië in staat zijn om structureel melk aan te kunnen bieden voor export? Een belangrijke constatering is dat Brazilië al fors meer produceert dan tien jaar geleden. De statistieken spreken medio jaren negentig van een nationale productie van 15 tot 16 miljoen ton melk. Inmiddels is de Braziliaanse melkveehouderij goed voor een jaarlijkse productie van 22 miljoen ton melk. Daarmee behoort het tot de grootste zuivelproducerende landen ter wereld (zie tabel 1).

De 22 miljoen ton melk die Brazilië jaarlijks produceert is afkomstig van ruim 15 miljoen melkkoeien. De productiviteit per dier is dus laag en ligt rond de 1500 kg per koe. Maar de progressie die geboekt is mag niet onderschat worden. In 1995 produceerden de toen 13 miljoen melkkoeien niet meer dan een kleine 1100 kg melk per koe per jaar. Dat betekent een toename van 400 kg melk in tien jaar. In absolute zin lijkt dat niet veel, maar procentueel gaat het om een stijging van 30 procent en dat is spectaculair. Een gemiddelde productie van 1500 kg per koe laat bovendien de nodige ruimte voor groei. Dat, gevoegd bij de macht van het Braziliaanse getal geeft aan dat dit land beschikt over een enorm groeipotentieel. Stel dat de 15 miljoen Braziliaanse melkkoeien over tien jaar geen 1500 maar 2000 kg gemiddeld produceren? Dan betekent dat een toename van de nationale productie van 7,5 miljoen ton melk per jaar. Ter vergelijking: het Belgische landenquotum is 3 miljoen ton, dat van Nederland 10,5.

Toch is het te eenvoudig om te veronderstellen dat de Braziliaanse melkveehouderij de komende jaren tot dezelfde groeicijfers in staat zal zijn. Daarvoor zijn er te veel mitsen en maren. De gebrekkige infrastructuur is er een van. De verbindingen met het achterland moeten verbeterd worden willen de havens bereikbaar zijn. Een onzekere factor is in hoeverre het aantrekkelijk is om over te stappen op een andere tak. Zowel de vleesveeproductie als de productie van gewassen als suikerriet (voor de productie van de brand-

De Gir Leiteiro wint snel aan betekenis in Brazilië ten koste van de zwartbonte Holsteins

stof bio-ethanol) en soja zijn momenteel lucratiever dan de melkproductie. Investeringsrichtingen richten zich daarom al snel – ook van melkveehouders – op de (verdere) ontwikkeling van de akkerbouw. De bedrijfsstructuur (veel kleine bedrijven en extensief) belemmert eveneens een efficiënte melkproductie.

Holsteinmarkt ingezakt

Het (sub)tropische klimaat vergemakkelijkt evenmin het werken aan een verhoging van de melkproductie. De Braziliaanse melkkoe moet daarom om kunnen gaan met hoge temperaturen. Door die zoektocht naar de hittebestendige koe raakt de Holstein uit de gratie. Afgaande op de jongste KI-statistieken zoals weergegeven in tabel 2 daalt de populariteit van de zwartbonte Holsteins snel. Tot diep in de jaren negentig kwam ruim zeventig procent van alle insemina-

ties met melkveestieren nog voor rekening van de Holsteins. Na 2000 trad een kentering op. Ondanks een groeiende markt voor sperma van melkveestieren daalde de verkoop van Holsteinsperma met 2003 als voorlopig dieptepunt: de 1.406.014 inseminaties met Holsteinstieren zijn goed voor 55 procent van het totaal. ‘De afzet van Holsteinsperma heeft inderdaad een flinke klap gekregen’, bevestigt Guus Laeven. Hij is manager van de Braziliaanse KI-organisatie Lagoa da Serra, sinds 1998 in eigendom van CR Delta VRV. ‘De markt was op het hoogtepunt bijna twee miljoen doses, mijn jongste verwachting is dat de afzet verder terugloopt naar 1,3 miljoen doses. Daarvan verkoopt Lagoa er ruim tweehonderdduizend. Ons marktaandeel is groter geweest. Maar we hebben vorig jaar niet mee willen doen aan prijzenslagen met dumprijzen van 1 à 2 euro per rietje, waarbij bovendien betalingstermijnen van dertien maanden gebruikelijk waren. Dat is nu weer “genormaliseerd” en hebben we het geld in vijf maanden binnen.’

Celsius en Lord Lily in dienst van snel aan populariteit winnende Girolandefokkerij

Vijfhonderd mensen opeengepakt in een tent. Het bier vloeit rijkelijk. Vlees wordt onafgebroken via grote spiesen opgediend. Grote ventilatoren vernevelen water en zorgen voor de broodnodige verkoeling. Het volkslied klinkt. De veiling kan beginnen. De keiharde muziek zal urenlang niet meer verstommen en wordt alleen overstemd door het gegil van vier Braziliaanse ringvrouwen in felgele shirts die elk bod (en de bieder) met een hartekreet begroeten. En daar is alle reden toe. De prijs voor de 450 geveilde dieren bereikt het gemiddelde van 1100 euro, een uitstekend niveau. De top-

pers van de veiling, twee Celsiusdochters, gaan voor 2500 euro van de hand.

Het vee – overwegend Girolandes – van Santa Luzia in Passos (in de staat Minas Gerais) is niet voor niets in trek. Mauricio Silveiro Coelho, met vader José eigenaar van Santa Luzia, laat in de fokkerij niets aan het toeval over. Met het fokken van Girolandes verenigt hij het beste van het Holsteinras (productie en exterieurkwaliteit) en van het Zeburas (bestand tegen tropische omstandigheden) in de koeien op zijn bedrijf. Na een bezoek aan Nederland zette hij volop in op HG-stieren. Van Celsius insemineerde hij 1000 koeien, van Lord Lily bestelde hij 2000 rietjes. ‘Ik wil de perfecte koe. Aan de tweederangsstieren uit Nederland heb ik geen behoefte.’

Naast een vleesveekudde (Nelores) omvat Santa Luzia een veestapel van 700 Girolandes. Bij twee keer daags melken produceren die gemiddeld 15 kg per koe per dag, in het halfjaarlijkse weideseizoen overwegend op gras, de andere helft van het jaar vooral op een maïs-

Celsiusdochter en Girolandekruisling Fantasia, topper van de veiling met 2500 euro en als vaars goed voor 30.6 kg melk per dag

Mauricio en José Silveiro Coelho: ‘Een bedrijf dat niet groeit, zal niet overleven in Brazilië’

rantsoen. Mauricio: ‘We willen weiden. Daarom kunnen we niet uit de voeten met pure Holsteins, want die kunnen niet tegen de hitte.’ Van de 900 hectare is er 125 in gebruik voor de koffieteelt, 100 voor de verbouw van maïs en de rest is grasland. Om zijn bedrijfsstrategie vindt Mauricio geen doekjes: ‘We moeten met ons bedrijf groeien. Wie dat in Brazilië niet doet, die overleeft het hier niet.’

Maravilla AZ Uruta, Gir Leiteirofokstier bij Lagoa

	1993	1996	1999	2003
Holstein	958.253	1.503.608	1.820.073	1.406.014
Gir Leiteiro	118.145	159.442	165.061	537.386
Jersey	140.186	207.067	292.149	424.612
Girolande	11.724	11.974	16.454	84.810
overig melkvee	99.273	97.143	124.149	124.833
tot. melkvee-ins.	1.327.581	1.979.234	2.417.886	2.577.655

Tabel 2 – Aantal inseminaties per melkveeras in Brazilië (bron: Anualpec)

Hoewel de afzet van Holsteinsperma, en daarmee de verkoop van Holland Genetics-stieren achterblijft bij wat gehoopt was bij de aankoop in 1998, is Laeven tevreden. ‘Lagoa is gezond en we draaien meer omzet en winst dan ooit tevoren.’ Dat heeft Lagoa te danken aan de bloeiende spermamarkt voor vleesvee. Die is in tien jaar tijd gegroeid van twee miljoen naar vijf miljoen doses en van die koek eet Lagoa via een goed fokprogramma en een succesvol marketingconcept bijna een kwart op. Laeven: ‘De huidige situatie bewijst hoe belangrijk het is om in meerdere rassen en segmenten actief te zijn, zeker in zo’n grillige markt als Brazilië. Je moet alles kunnen bieden. Op dit moment verdienen we ons geld met het vleesvee, misschien zijn over twee jaar de melkstieren onze grote inkomstenbron.’ De best verkopende HG-stieren in de afgelopen jaren waren vooral melkvererfers als Perot, Sier-ra, Celsius, Lord Lily, December en Wallace

Alleen te melken met kalf

Voor het verdringen van de raszuivere Holsteins zijn zowel de Jerseys als de Gir Leiteiro en Girolande verantwoordelijk. Het aantal

Guus Laeven: ‘Lagoa verdient vooral geld met vleesveestieren’

Nederlandse kolonies baas over Parmalat

Jan van der Vinne: ‘Iedereen heeft zijn melkgeld gehad’

De teloorgang van het Italiaanse zuivelconcern Parmalat heeft ook Brazilië, waar de zuivelreus veel zaken deed, niet onberoerd gelaten. Ook voor de drie Nederlandse kolonies in Arapoti, Carambei en Castrolande dreigde een strop. Vijf jaar geleden besloten de kolonies hun zuivelfabriek gezamenlijk te exploiteren met Parmalat, waarbij het Italiaanse concern het meerderheidsbelang van 51 procent kreeg. Toen de Parmalatbom in Europa barstte, beslo-

ten de coöperaties alles op alles te zetten om de zeggenschap over de zuivelfabriek (dat Batavia als merk voert) terug te krijgen. ‘Dat is gelukt’, zegt Jan van der Vinne, veeteeltmanager van de coöperatie Batavo in Carambei. ‘Juridisch gezien is Parmalat nog voor 51 procent eigenaar, maar waar het gaat om de zeggenschap heeft de rechter besloten om die volledig aan de boeren terug te geven.’ Doordat de ‘macht’ tijdig is herwonnen heeft de crisis de boeren geen geld gekost. Er is niemand geweest die een keer zijn melkgeld heeft gemist. Andere relativering die vertegenwoordigers van de coöperaties aanbrengen is dat er aan tal van andere zuivelondernemingen wordt geleverd. De eigen zuivelfabriek is daardoor niet verzekerd van melk van de boeren in de Nederlandse kolonies en moet als alle andere bedrijven op de vrije markt de melk inkopen.

inseminaties met Jerseystieren is in tien jaar tijd verdrievoudigd van 140.186 inseminaties naar 424.612. Bij gebrek aan Jerseystieren heeft Lagoa nauwelijks van deze groei geprofiteerd. De aankoop van de Nieuw-Zeelandse KI-organisatie Ambreed door CR Delta VRV was Laeven daarom zeer welkom. ‘Ambreed heeft een Jerseyfokprogramma en heeft op dit moment de nummer één voor TPI. Met zo’n stier kunnen wij hier uit de voeten.’ De Gir Leiteiro is een op melkproductie gefokte Zebu. De stieren van dit ras zijn na de Holsteins de meest gevraagde (537.386 inseminaties in 2003). De Gir Leiteiros kunnen uitstekend omgaan met hoge temperaturen maar hebben als nadeel dat hun moederinstinct zo sterk is. Daardoor zijn ze alleen te melken nadat het eigen kalf even heeft gezoogd. Dat is de reden dat de Girolande in opkomst is. De Girolande is een kruising tussen de Gir Leiteiro en de Holstein. Als optimum voorzien de kruisingschema’s de fokkerij van dieren met 5/8 Holstein en 3/8 Gir Leiteiro. Zowel voor Gir Leiteiro als Girolande heeft Lagoa competitieve fokstieren en test het jonge stieren, waaronder zonen van Etazon Addison en Etazon Paviljon uit Gir Leiteiromoeders. De inseminatiecijfers in tabel 2 maken duidelijk hoe snel de verhoudingen op de spermamarkt kunnen wijzigen. Maar de onvoorspelbaarheid van deze fokkerijkeuzen wil niet zeggen dat er ondoordacht gehandeld wordt. Integendeel, een meer plausibele verklaring is dat de Braziliaanse melkveehouder in staat is zijn melkkoe en zijn bedrijfsvoering snel aan te passen indien de economische omstandigheden daarom vragen. En dat is geen verkeerde eigenschap voor wie wil opereren op de wereldmarkt.

Bert de Lange